

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук

Шовкової Тетяни Анатоліївни

на дисертацію Блумгардт Софі

**«Формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої
німецькомовної
компетентності в аудіюванні та читанні»**

подану на здобуття ступеня доктора філософії (PhD)

за спеціальністю 011— освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми дисертаційного дослідження Софі Блумгардт зумовлена стратегічним курсом України на повномасштабну світову та європейську інтеграцію, у межах якої вагоме значення має володіння німецькою мовою. Виникає потреба якісно нового рівня іншомовної підготовки громадян. У цьому контексті суттєво зростає суспільний запит на висококваліфікованих учителів німецької мови, здатних ефективно функціонувати в динамічному полікультурному середовищі та відповідати новітнім професійним стандартам.

Особливого значення у структурі фахової підготовки має формування компетентності у рецептивних видах мовленнєвої діяльності, які забезпечують перцепцію, когнітивну обробку, глибинне розуміння й осмислення іншомовної інформації з метою її подальшої екстраполяції у професійну діяльність та міжкультурну комунікацію.

Стрімкий розвиток лінгводидактичних концепцій, упровадження цифрових технологій та розширення доступу до автентичних медіаресурсів відкривають нові перспективи й водночас зумовлюють об'єктивну необхідність модернізації чинних методик формування у майбутніх педагогів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності.

Актуальність дослідження підтверджує також здійснений авторкою аналіз вітчизняних і зарубіжних науково-методичних джерел. Він засвідчив вагомість інтегрованого підходу в професійно орієнтованій іншомовній підготовці студентів. Водночас упровадження такого навчання для формування німецькомовної компетентності у двох рецептивних видах мовленнєвої діяльності раніше не вивчалось.

Проблематика дисертації пов'язана із науково-дослідною темою кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні та методичні засади навчання іноземних мов здобувачів освіти різних рівнів» (номер держреєстрації 0123U101887).

Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 6 від 28.01.2025 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації

Аналіз наукових положень і висновків, які були сформульовані у дисертації, дозволяє відзначити цілісність, повноту й послідовність розкриття проблеми формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні. Окреслені гіпотеза, мета, об'єкт та предмет дослідження сформульовані коректно й релевантні темі. Наукова робота має логічну й упорядковану структуру, що відповідає визначеним завданням і дозволяє послідовно й у повному обсязі досягти поставленої мети, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичній розробці та експериментальній перевірці методики формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні.

В роботі вивчена достатня кількість вітчизняних та зарубіжних джерел з методики навчання іноземних мов, педагогіки, психології, лінгвістики та психолінгвістики, наявний науково-термінологічний апарат доцільно використовується для вирішення запланованих завдань. Для визначення вимог до рівня професійно орієнтованої німецькомовної підготовки майбутніх учителів здійснено аналіз освітньо-професійних програм, робочих програм і навчально-методичного забезпечення. Перевірка ефективності розробленої методики здійснювалась в ході проведення навчального, природного, вертикально-горизонтального експерименту. Отримані експериментальні результати перевірені й підтверджені методом математичної статистики (критерій ϕ^* (кутове перетворення Фішера), U-критерій Манна-Уїтні).

Обґрунтованість наукових положень і висновків, результатів та рекомендацій сформульованих у дисертації забезпечено застосуванням відповідних меті та завданням теоретичних, емпіричних та статистичного методів дослідження.

Результати проведеного авторкою дослідження впроваджено в освітній процес чотирьох ЗВО України: Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка про впровадження № 03-24/04/1825 від 08.06.2026 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка про впровадження №2029/01-52/02 від 12.06.2026 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 870/23.03- 33 від 25.06.2026 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження № 21/19-2561-26 від 11.06.2026 р.).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в даній роботі вперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, яка

ґрунтується на інтегрованому формуванні цільових компетентностей відповідно до спільності психолінгвістичних і когнітивних механізмів аудіювання та читання, типологічної подібності рецептивних умінь і єдності стратегій опрацювання інформації; передбачає поетапне формування мовленнєвих навичок, рецептивних умінь і навчально-стратегічної компетентності; реалізацію системи вправ, структурованої відповідно до етапів навчання, а також моделі організації навчання, що поєднає диференційоване й інтегроване формування мовленнєвих навичок та рецептивних умінь; удосконалено зміст формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, критерії відбору навчального матеріалу; подальшого розвитку набуло визначення критеріїв оцінювання рівня сформованості німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, а також положення інтегрованого формування компетентностей в рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у відборі навчального матеріалу, розробці комплексів вправ, укладанні методичних рекомендацій для викладачів щодо формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні. Крім того, практичне значення дослідження пов'язане з можливістю використання його результатів для вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів німецької мови. Експериментально підтверджена методика може бути впроваджена в освітній процес закладів вищої освіти під час навчання практичного курсу німецької мови, професійно орієнтованого іншомовного спілкування та методики навчання і моніторингу навчальних досягнень студентів. Результати дослідження також можуть бути враховані під час розроблення навчально-методичних матеріалів, підручників, електронних курсів і комплексів вправ для інтегрованого навчання аудіювання та читання іноземних мов. Запропоновані критерії оцінювання та система контролю можуть використовуватися для діагностики рівня сформованості рецептивних умінь і моніторингу навчальних досягнень студентів. Результати дослідження також можуть бути враховані під час розроблення навчально-методичних матеріалів, підручників, електронних курсів і комплексів вправ для інтегрованого навчання аудіювання та читання.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Структурно-змістове наповнення дисертації, послідовність викладу матеріалу, переконливість теоретичних узагальнень, а також науково обґрунтована організація експерименту й вірогідність отриманих даних засвідчують високу якість розв'язання наукової проблеми та зрілість методологічної підготовки авторки. Дисертантка виявила здатність самостійно організовувати науковий процес, застосовувати релевантний інструментарій, критично осмислювати емпіричний матеріал і формувати виважені висновки, що чітко корелюють із метою та завданнями роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Детальний розгляд змісту дисертаційної роботи Софі Блумгардт засвідчує раціональність, внутрішню цілісність та логічну послідовність її структури, а також підтверджує глибоке володіння авторкою теоретико-методологічною базою дослідження. Робота є самостійною, завершеною науковою працею, яка за змістом, побудовою та оформленням повністю відповідає стандартам, установленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Структура роботи охоплює дві анотації (українською та англійською мовами), перелік авторських публікацій за темою дослідження, вступ, три розділи, загальні висновки, список використаної літератури, що налічує 205 найменувань (із них 94 — праці німецьких та англійських авторів), а також 10 додатків. Повний обсяг дисертації становить 259 сторінок, при цьому основний текст викладено на 173 сторінках. У роботі подано 19 таблиць та 2 рисунки.

У першому розділі авторка вивчає наукові джерела для визначення теоретичних передумов формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні та аналізує результати анкетування здобувачів вищої освіти та викладачів.

На основі аналізу сучасних науково-методичних джерел дисертантка окреслює низку дидактико-методичних положень, що слугують міцним теоретичним підґрунтям для розробки методики формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні майбутніх учителів. Особливої уваги заслуговує те, що в опрацьованому масиві літератури авторка виокремлює саме ті елементи, які дозволяють схарактеризувати формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні із застосуванням інтегративного навчання як комплексне явище. Зокрема, виділено цільовий, змістовий та мотиваційний компоненти, принципи, методи, прийоми й засоби навчання, а також обґрунтовано використання автентичних професійно орієнтованих і мультимодальних матеріалів. У роботі чітко простежується етапність формування мовленнєвих навичок та вмінь у рецептивних видах мовленнєвої діяльності, розвиток стратегій, залучення цифрових технологій та виховання навчальної автономії студентів. Зрештою, це дозволяє дослідниці дійти висновку про доцільність організації навчання за моделлю «сприйняття – смислове опрацювання – інтерпретація – використання інформації у професійній комунікації». Крім того, у розділі сформульовано авторське визначення професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, яку інтерпретовано як складне інтегративне утворення.

Слід відзначити глибоке вивчення психолінгвістичних передумов інтегрованого формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні. Дослідниця виділяє спільні риси рецептивних видів мовленнєвої діяльності: в структурній

організації мовленнєвої діяльності, когнітивних процесах, психофізіологічних механізмах, тотожність рецептивних умінь і лексико-граматичних навичок, єдність когнітивних механізмів обробки та диференціює відмінні риси: різницю в сприйманні та швидкості обробки інформації.

В другому розділі авторка визначає одиниці відбору навчального матеріалу – автентичні німецькомовні аудіотексти, аудіовізуальні та письмові тексти професійної спрямованості; обґрунтовує критерії відбору текстів; здійснює відбір навчальних матеріалів; виокремлює чотири етапи формування професійно-орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні: орієнтаційно-мотиваційний, лінгвістично-операційний, рецептивно-операційний та інтеграційний етап; в цьому розділі розроблено систему вправ, яка складається з десяти взаємопов'язаних підсистем, що реалізуються через відповідні групи та типи вправ. Запропоновані два варіанти моделі формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні майбутніх учителів, які відрізняються особливостями організації навчання на орієнтаційно-мотиваційному етапі, розподілом навчального часу між окремими підсистемами та групами вправ, а також часу на аудиторну й самостійну роботу в межах окремих підсистем і груп вправ.

У третьому розділі було перевірено ефективність запропонованої методики в ході природного навчального вертикально-горизонтального експерименту, в експериментальних групах було апробовано відповідно варіанти А і Б запропонованої методики та переконливо підтверджено доцільність інтегрованого формування компетентностей в аудіюванні та читанні, а також ефективність розробленої методики формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, оскільки в усіх експериментальних групах зафіксовано зростання середнього коефіцієнта навченості та покращення показників за всіма критеріями оцінювання. Водночас результати експерименту засвідчили перевагу варіанта Б, організованого за моделлю перевернутого навчання (Flipped Learning), який передбачав самостійне виконання студентами вправ на активізацію знань до аудиторного заняття, а також акцентував увагу на інтегрованому розвитку професійно орієнтованих навичок і умінь, виконанні інтегрованих комунікативних завдань, аналізі й інтерпретації професійно орієнтованої інформації та її використанні в усному й писемному професійному спілкуванні. Розроблені методичні рекомендації підтверджують практичну цінність даного дослідження.

Зміст і логіка сформульованих висновків засвідчують, що авторці вдалося поетапно виконати всі дослідницькі завдання. Представлені в роботі положення є цілком аргументованими, систематизованими та повною мірою відображають результати проведеного теоретичного й експериментального дослідження.

Повнота викладу наукових результатів у публікаціях

Аналіз оприлюднених праць Софі Блумгардт за кількісними та якісними критеріями підтверджує їхню повну відповідність чинним нормам щодо висвітлення основних наукових результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Основні положення дисертації висвітлено у 9 наукових публікаціях авторки, серед яких 4 статті у фахових виданнях України та тези 5 доповідей на наукових конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи виконану Софі Блумгардт роботу та визнаючи високий науково-практичний потенціал її напрацювань, висловимо кілька побажань і зупинимось на окремих дискусійних моментах, які потребують уточнення:

1. В п. 2.1 *Критерії відбору навчального матеріалу* на с. 103-104 зазначено, що «Оскільки в роботі йдеться як про аудиторну, так і про самостійну роботу, обсяг тексту чи тривалість звучання не має першочергового значення, оскільки тексти більшого обсягу чи більшої тривалості звучання доцільно пропонувати для самостійного опрацювання» Проте уточнення кількісних характеристик для відбору текстів для аудиторної та самостійної роботи, на нашу думку, дозволило б викладачам більш точно орієнтуватися в умовах розробленої авторкою методики та підвищило б практичну цінність дослідження з огляду на те, що викладач має враховувати при плануванні навчального процесу програмні вимоги до цих видів роботи. Не варто, на нашу думку, нехтувати цим показником ще й з огляду на значущість розподілу часу на аудиторну та самостійну роботу в диференціації розроблених варіантів А та Б моделі формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні.

2. Розроблена дисертанткою система вправ організована відповідно до чотирьох етапів формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні (Розділ 2, п.2.2, с.109-112): орієнтаційно-мотиваційного, лінгвістично-операційного, рецептивно-операційного та інтеграційного етапів. Проте назву четвертого етапу доцільно було б скорегувати, слідуючи логіці назв попередніх етапів та враховуючи застосування на цьому етапі продуктивних видів мовленнєвої діяльності, а також оскільки назва перегукується з поняттям «інтегроване навчання», і може звучати оманливо, адже й на інших етапах формування компетентності в аудіюванні та читанні відбувається інтегровано.

3. Під час ознайомлення з практичною розробкою авторської методики (Розділ 2, п.2.2., с. 119-141), зокрема з описом запропонованих вправ, помітно, що термін «аудіовізуальний текст» залишається без роз'яснення, а саме чи передбачає візуальний ряд тексту певної вправи субтитри (мультимодальний текст) чи лише відеоряд, тож це варто було б уточнити в характеристиці вправ.

Зазначені зауваження та побажання мають виключно дискусійний і рекомендаційний характер, а тому не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи, актуальність її теми, не зменшують теоретичної й практичної цінності отриманих результатів, їхньої достовірності, а також не

ставлять під сумнів обґрунтованість сформульованих авторкою висновків та рекомендацій.

Висновок.

Комплексне вивчення дисертації та оприлюднених наукових праць дозволяє констатувати, що дослідження Софі Блумгардт на тему «Формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні» є самостійною, оригінальною, цілісною та завершеною науковою працею. За своєю актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів робота повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 (зі змінами), а її авторка, Софі Блумгардт, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської
філології та перекладу
Навчально-наукового інституту
філології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Тетяна ШОВКОВА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

ПРОРЕКТОР З
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

АНАРІЙ

ГОРДИН

